

NÁBOŽENSKÉ A POLITICKÉ HNUTIA ISLAMSKÉHO AKTIVIZMU

odbor: religionistika

ak. r. 2013-2014

Čas: piatok 15.50 - 17.25

miestnosť: J 21

Ústav religionistiky FF MU

Maroš Petřík

Literatúra

Odporúčaná:

Bonney, Richard: *Jihād: From Qur'ān to bin Lāden*, Palgrave MacMillan, USA a UK 2004.

Bonner, Michael: *Jihad in Islamic History: Doctrine and Practice*, Princeton University Press, New Jersey, 2006.

Brachman, Jarret M.: *Global jihadism : Theory and practice*, Routledge: Taylor & Francis Group, Oxon 2009.

Dekmejian, R. Hriar: *Islam in revolution: Fundamentalism in the Arab World*, 2nd ed. 1995, Syracuse University Press, NY, 1995.

Kropáček, Luboš: *Islamský fundamentalizmus*, Vyšehrad, Praha 1996.

Mendel, Miloš: *S puškou a Koránem*, Orientálny ústav Akadémie vied Českej republiky, Praha, 2008.

Sekundárna literatúra:

Bordenkircher, Eric: *An Analysis of Jihád in the Context of the Islamic Resistance Movement of Palestine*, Institute of Islamic Studies, McGill University, Montreal 2001.

Desai, Maghnad: *Rethinking islamism: The Ideology of the New Terror*, I.B.Tauris & Co. Ltd, UK, NY, 2007.

Kropáček, Luboš: *Blízky východ na přelomu tisíciletí, Dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy*, Višehrad, Praha 1999.

Mendel, Miloš: *Džihád, islamské koncepce šíření víry*, Atlantis, Brno 1996.

Mitchel, Richard P.: *The Society of the Muslim Brothers*, Oxford University press, Inc., 1993, (prvýmkrát publikované 1969).

Pramene:

Al-Banna', Hasan: *Six Tracts of Hasan al-Banna': A Selection from the Majmú'at Rasá'il al-Imám al-Shahíd Hasan al-Banna' (1906-1949)*, International Islamic Federation of Student Organization, Accra – Ghana, 2006.

Faraj, Muhammad 'Abdus Salam: *Jihaad: The Absent Obligation*, Maktabah Al Ansaar, Birmingham 2000, UK.

Charter of the Islamic Resistance Movement (HAMAS) of Palestine, translated by Muhammad Maqdsi, Islamic Association for Palestine, Dallas, Texas, in 1990. <http://www.palestine-studies.org/files/pdf/jps/1734.pdf>, stav z dňa 21.4.2013

Al-Qaradawi, Yusuf: *Priorities of Islamic Movement in the Comming Phase*, http://www.witness-pioneer.org/vil/Books/Q_Priorities/index.htm, stav z dňa 8. 12. 2010.

Qutb, Sayyid: *Milestones*, editoval A. B. al-Mehri, Maktabah Booksellers & Publishers, Birmingham, UK, 2006.

Štruktúra kurzu

1. Úvodná hodina, vysvetlenie základných pojmov: sekularizmus islamizmus, islamský extrémizmus, fundamentalizmus, reformizmus. Ideológia a história islamského reformizmu a fundamentalizmu 18.- 19. Storočí
2. Islamský fundamentalizmus 20. storočia, kríza islámu a Moslimské bratstvo v Egypte a jeho radikalizácia (Sajid Qutb)
3. Radikálne odnože Moslimského bratstva: Moslimské bratstvo v Sýrii, Libanone, Jordánsku, Palestínske politické a náboženské hnutia Hamas , Gamaa Islamíja, Gamaat al Džihád,...
4. Šiítsky islamský aktivizmus: Náboženský ideológovia, Iránska revolúcia, Libanon a Hizballáh
5. Globálny islamský džihád a daw a
6. Umiernený islamský aktivizmus, stredná cesta v islame a Euro-islam

Podmienky ukončenia:

Záverečný test v skúškovom období zo znalostí z prednášok a doporučenej literatúry.

Celkové hodnotenie:

A (100-93 %) B (92-85 %) C (84-78 %) D (77-69 %) E (68-60 %) Fx (59 % a menej)

Základné pojmy

⦿ Fundamentalizmus

- Návrat ku „koreňom“ (sola scriptura)
- Pôvod termínu: USA, začiatok 20. st., súhrné označenie viacerých hnutí (kvakeri, letničné a mesianistické hnutia)
- The Fundamentals (1905 – 1915),
- 1919: World Christian Fundamentals Association, 1920: baptistická National Federation of Fundamentalists.

◎ Islamský fundamentalizmus

- Dizertačná práca Abdel Maleka, 1964, Sorbona.
- Do arabčiny kalkovo 'Usulíja ('usúl = základy)
- Do povedomia v 80. rokoch 20.st. v súvislosti s bombovými útokmi.
- Ďalšie západné termíny: *salafizmus, džihadizmus, neo-wahhabizmus, islamský terorizmus, neofundamentalizmus, politický islám a i.*
- Arabské termíny: *chawáridž – charidžovci, qarámíta – karmati, zanádiqa – heretici a pod.*
- Islamíjún vs. muslimún

◎ **Islamský reformizmus**

- V širšom zmysle slova (18.-20.st. povstania a snahy o reformy: fulbské džihády, mahdiovské povstanie v Sudáne, atd.)
- v užšom zmysle slova, intelektuálne hnutie od polovice 19. st.
- cieľ - návrat tradíciám predkov (salaf)

◎ Rysy islamského fundamentalizmu

- a) Sdružuje aktivistické skupiny, hnutia alebo politické strany v rámci nábožensky formulovaných akčných programov (Hamas, en-Nahda, Hizb at-Tahrír, atď).
- b) Cieľom je mravná obroda zkaženej spoločnosti, ochrana pred despotickými režimami podporovanými zo strany západných nepriateľov islámu.
- c) Náprava sa objavuje v rôznych formách:
 - 1) dlhodobá trpezlivá agitácia (Moslimské Bratstvo),
 - 2) pasívna rezistencia voči nemu, odchod do ústrania (hidžra) a následný džihád (at-Takfír wa'l-džihád),
 - 3) hnutia radikálnej akcie (Egyptský islamský džihád, Hnutie islamského džihádu Palestíny) v rátane samovražedných atentátov (Hamás, al-Džihád al-islámí, al-Qáida), snaha o destabilizáciu režimu.
- d) Hnutia sú reprezentované charizatickými laickými kazateľmi s vulgárnou interpretáciou vybraných islamských znakov.

- e) Hnutia nemajú systematickú väzbu na 'ulamá konkrétneho štátu, keďže kvalifikovaní učitelia nie sú ochotní sa integrovať do radikálnych skupín, kt. Aj tak nepriamo podporujú.
- f) Ší'itske hnutia a ich duchovní predstavujú iný typ aktivizmu, postavený na hierarchii v štátnom aparáte a priamej podpore hnutí zo strany vzdelaných nábožensko-právnych znalcov.
- g) Ľavicovo orientované (ne-fundamentálne) hnutia (Modžahedín-e islám).

Pioniéri islamizmu: Ibn Hanbal (z.855), Ibn Salamah (z. 1032), Ibn Hazm (z 1064), Qadi Musa °ljádh (z. 1149), Nawawí (z. 1277), Ibn Tajmíja (z. 1328), Ibn al-Qajím (z. 1350), Ibn Kathír (z. 1373) a Ibn Abd al- Wahab (z. 1792).

◎ Taqi ad-Dín Ahmad ibn Tajmíja (1263–1328)

- Návrat k praxi „vzešených predkov“ (as-salaf as-sálih).
- Kritika panovníka a štátnej moci.
- Vychádzal z prísneho madhabu ibn Hanbala.
- Odmietanie uctievania svätých, mystiky, nežiadúcich novôt (*bid'ca*), púťe k hrobom,
- Hlásal džihád so zbraňou v ruke proti: Mongolom, Isma'ílítom, Alavitom, Drúzom.
- Presadzoval *idžtihád* namiesto *taqlídu* ako metódy islamského práva.

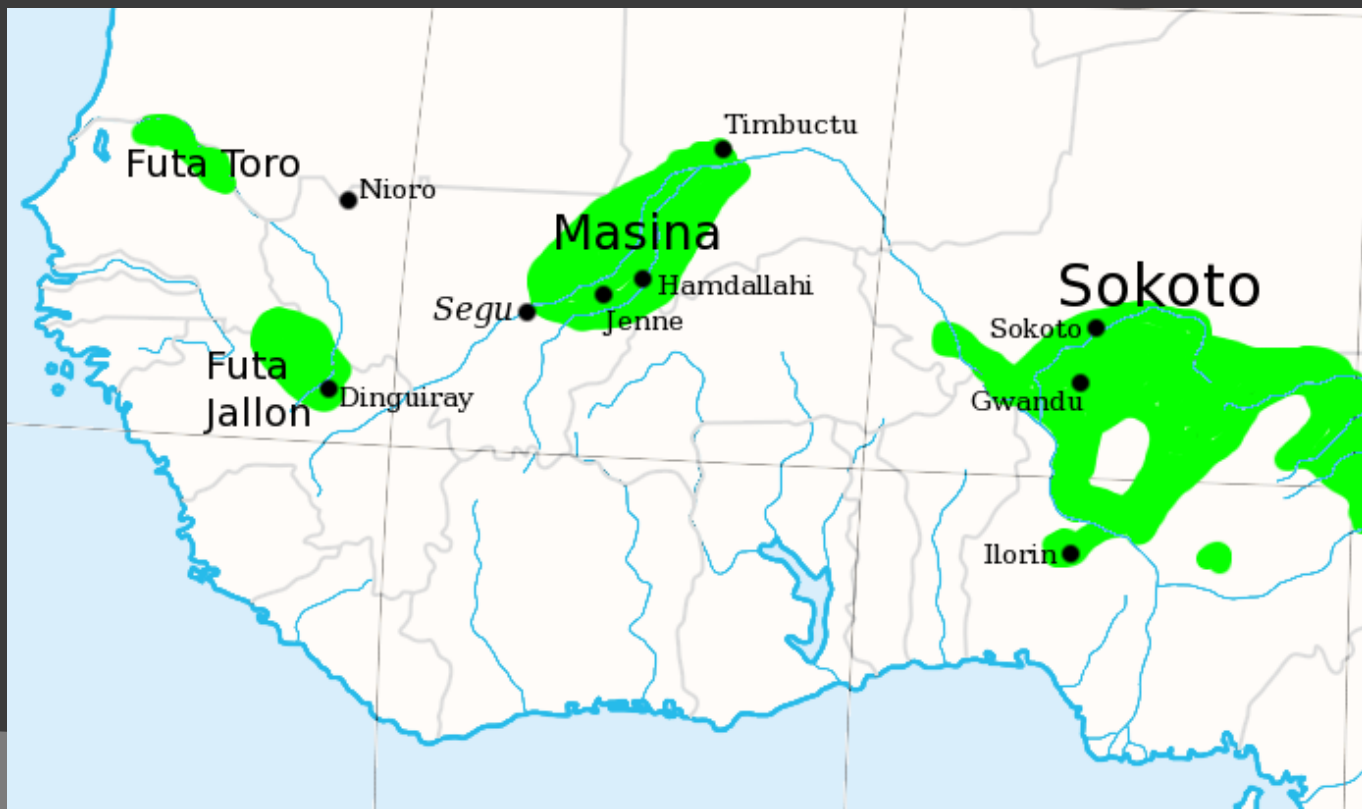
- *Tawhíd* ako základ viery, džihád rovnocenný s 5 piliermi viery.
- Obvinenie moslima z odpadlívťa (takfír) až ako posledná možnosť.

Fulbské džihády

- Džihád 1725 vo Futa Jalon
- 1775 - 76 bol ustanovený ďalší imamát vo Futa Toro.
- Ďalšie džihády nasledovali v 18.-19. st. :
 - Uthmán dan Fodio v Hausalande (1804 - 1811),
 - Šeku Hamada v Masine (1815 - 1821), a
 - Imamát al-Hadždž Umara v Bambarskom štáte Nyoro a Segu (1854 - 1821)

○ Sokoto Kalifát (1804 – 1903)

- Zákaz obetovania, uctievania modiel,
- Stretnutie Fódia s Muhammadom v sne
- Džihád meča proti etniku Hausa, štátu Gobir

Wahhabizmus

- Muhammad Ibn Abd al- Wahháb (1703/4 - 1792)
 - DeLong Bas, Natana: *Wahhabi Islam: From Revival and Reform to Global Jihad*, Oxford University Press, Inc., New York, 2004.
 - Náboženský puritanizmus, vplyv Ahmad Ibn Hambal (z. 855), ibn Tajmíja (1268 - 1328).
 - Zákaz uctievania svätých, ničenie ich hrobov, striktné dodržiavanie náboženskej praxe, odpor k neortodoxným vetvám islámu a mystike.
 - *Tawhíd* a boj proti politeistom, militantný monoteizmus

- Hnutie pôvodom z Nadždu
- 1744: Dohoda medzi Abd al-Wahhábom a kmeňovým vodcom Muhammadom ibn Sa'údom
- 30 ročný džihád, 1773: dobitie Rijádu.
- Rozpor s ibn Tajmíjom: ahl al-kitáb, dhimmí, džizja, káfir.
- Okupácia Mekky (1803,1806)
- Koniec 1. Saudského štátu 1811

◎ 2. Saudský štát (1823 – 1887)

- Zameranie na vnútornú politiku a náboženskú prax
- Značne nestabilné zriadenie
- Náboženská polícia (mutawwi'ín)

◎ 3. Saudský štát (1902 -)

- Abd al-Azíz ibn Sa'úd (1902 - 1952) obsadil Ryjád
- 1924: Okupácia Mekky, Medíny a Džiddy
- Významný príjem: Púť do Mekky
- Ničenie hrobiek
- 1926: zriadenie úradu na Určovanie správneho a zakazovanie nesprávneho

Ichwán

◎ 1933: Petro-dolar

- Texas Oil Company (Texaco)
- Arabian American Oil Company (Aramco)

◎ **Vplyv wahhabizmu**

- Deobandi hnutie a madrasy v Pakistane
- Bosna a Hercegovina

Džihadistické hnutia proti imperializmu

◉ Qadiríja v Alžírsku

- Abd al-Qadír (1808 - 1883)
- Proti francúzskej okupácii Alžírsku 1830
- Hidžra do Dár al-islám (Maroko)
- Džihád za podpory Sultána Abd al-Rahmána z Maroka
- 1847: kapitulácia Abd al-Qadíra

Abd al-Qadir al-Jazairi

◎ Mahdija v Sudáne

- Mahdí Muhammad Ahmad ibn Abd Alláh (1260/1844 - 1302/1885)
- Úprava 5 pilierov viery
- Milenializmus: 1300 očakávanie Mahdího
- 1882 – 1884: Džihád a dobitie Chartúmu
- Abdulláhi ibn Muhammad, džihád 1886 - 1889

Muhammad Ahmad al-Mahdí

◎ Sanusíja

- Sajíd Muhammad ibn Alí as-Sanussí (1787–1859)
- 1. zawíja: 1835 v mekke
- Pod tlakom zo strany wahhabizmu presun do Cyrenaika (Lýbia) – zawíja al-Bajdá
- V Lýbii dinastia Sanussí: prvý lýbijský kráľ, Sidi Muhammad Idrís al-Mahdí as-Sanussí (1916 – 1983), štátny prevrat 1969.

Sidi Muhammad Idris al-Mahdi al-Senussi, King of Libya

◎ Čečenský ghazavát

- 1. vodca Šajch Mansúr (1732 – 1794)
- Prvý imamát v Čečensku 1785
- Najvýznamnejší vodca Imám Šámil (1797-1781)
 - 1828: stretnutie s Abd al-Qadírom na púti do Mekky
 - 1834 do 1859: gerilová vojna pod ideológiou Nakšbandíje
 - Imamát na princípoch súfíjskej taríqy, puritánsky verejný život
 - 1870: Imám Šámil zadržaný Rusmi

Islamský intelektuálny reformizmus

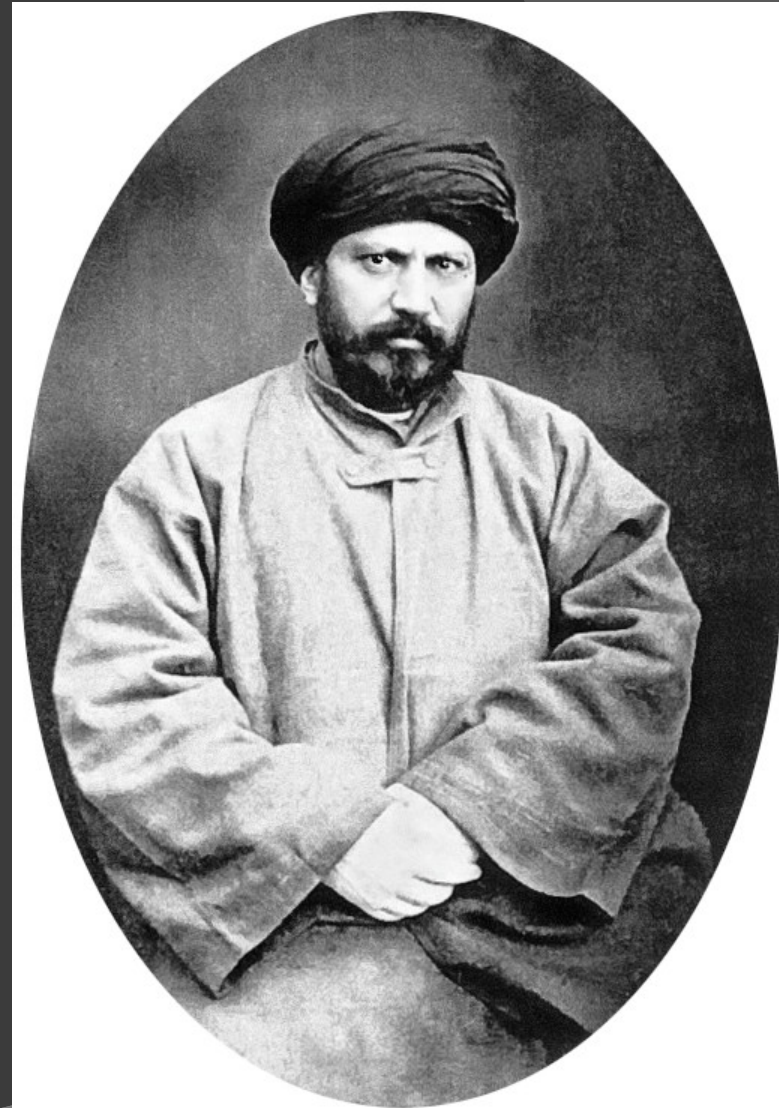
◎ al-Nahda (Obroda) 19. - 20. st.

- Náprava spoločensko-politického usporiadania, právneho systému, etických noriem v každodennom živote a politického vzťahu k ne-moslimom.
- Akceptovanie modernej západnej technológie a prispôsobenie sa novým podmienkam

◎ Džamál ad-Dín al-Afghání (1839–1897)

- Právna teória: Idžtihád
- 1879: Po pôsobení v Káhire odchod do exilu
- 1884: vydávačanie časopisu v Paríži *al-Urwah al-Wuthqa* (Najpevnejšie puto)
- Pôsobenie na Iránskom dvore Šáha Nasír ad-Dína
- 1891 kvôli názorom vyhostený
- Zomrel v Istanbule 1896

◎ Hlavné myšlienky al-Afgháního:

- Európsky imperializmus ohrozuje arabské (moslimské) krajiny.
- Ázia a blízky východ sa môžu ubrániť náporu západných mocností jedine vďaka prevzatiu moderných technológií zo západu.
- Islám, napriek jeho tradicionalizmu, bol a je efektívne krédo na zmobilizovanie verejnosti proti imperialistom.

© **Muhammad 'Abduh (1849–1905)**

- Kritika západného imperializmu, odchod do exilu.
- 1884 odchod do Paríža, podieľa sa na vydávaní časopisu s Afgháním.
- 1888 návrat do Egypta, začiatok kariéry sudcu (qádí)
- 1899 sa stal hlavným muftím Egypta
- Reforma školstva na univerzite al-Azhar v Egypte
- Hlavný prispievateľ k modernizácii islámu

◎ **Muhammad Rašíd Ridá (1865–1935)**

- al-Manár (Maják) 1898
- Publikácie na politické témy Sýrie a Egypta
- Pokračovanie v práci Afgháního a Abduha
- Jeho žiaci priamo ovplyvnili zakladateľa Moslimského Bratstva, Hasana al-Bannu.

◎ Prínos reformizmu:

- Prekonanie delenia moslimov podľa právnych škôl
- Kritiky napodobňovania zvyklosti (*taqlíd*).
- Presadzovanie samostatného právneho úsudku (*idžtihád*)
- Dal možnosť vzniku striktnému fundamentalizmu a nábožensko-politickej akcii v súčasnosti (od 70. rokov)

Ďakujem za pozornosť !